

УДК 351: 378

DOI: [https://doi.org/10.32689/2617-9660-2022-5\(23\)-128-135](https://doi.org/10.32689/2617-9660-2022-5(23)-128-135)

Орлова Наталія Сергіївна,

доктор наук з державного управління, професор кафедри державного управління, публічного адміністрування та економічної політики, Харківський національний економічний університет імені Семена Кузнеця, 61166, м.Харків, пр. Науки, 9А, тел.: (057) 702-18-37, e-mail: nsorlova78@gmail.com; <https://orcid.org/0000-0003-0785-751x>

ГЛОБАЛЬНІ ТА ЄВРОПЕЙСЬКІ ОСВІТНІ ТРЕНДИ У ПІДГОТОВЦІ СУЧАСНИХ ФАХІВЦІВ

Анотація. В статті досліджено напрями реформування освітніх процесів у підготовці сучасних фахівців в Україні на основі глобальних ініціатив щодо відповідального управління освітньою діяльністю та європейських принципів якості вищої освіти. Ціллю статті є реформування складових механізму впровадження компетентнісного підходу для оновлення освітніх процесів та підготовки сучасних фахівців публічного управління та інших галузей економіки. Інформаційною та методичною базою дослідження є комплексний та системний підхід до впровадження компетентнісного підходу у закладах вищої освіти для підготовки фахівців. Глобальні ініціативи ООН, рекомендації Європейської асоціації із забезпечення якості вищої освіти. У результатах визначено основні напрями розвитку освітніх процесів в Україні, глобальні та євроінтеграційні цілі, принципи та методи реформування освітніх процесів для закладів вищої освіти. Визначено особливості впровадження компетентнісного підходу в закладах вищої освіти України у підготовці фахівців фармацевтичного сектору. Запропоновано механізм розвитку викладацького потенціалу, який сприятиме покращенню сучасної освіти в Україні в умовах сталого розвитку. У висновках зроблено фокус на аспекти розвитку публічної служби. Обґрунтовано актуальність Концепції утворення вищої школи публічного управління, виділено ключові групи стейкхолдерів щодо її реалізації та ключові вектори розвитку для забезпечення безперервного навчання державних службовців (навчання державних службовців за сім'ями та рівнями посад державно служби; індивідуальна траєкторія професійного розвитку осіб; стажування в органах влади). Визначено цільові орієнтири у підготовці фахівців в сфері публічного управління: наближеність та доступність освітніх послуг; навчання осіб, зарахованих до кадрового резерву; науково-методичне та експертно-аналітичне забезпечення системи професійного навчання; просвітницька робота з громадянами України щодо їх залучення до державної служби.

Ключові слова: освітній процес, компетентнісний підхід, реформування системи вищої освіти, публічне управління

Orlova Natalia Sergeevna,

Doctor of Science in Public Administration, Professor, Professor of the Department of Public Administration, Public Administration and Economic Policy, Semyon Kuznets Kharkiv National University of Economics, 61166, Kharkiv, 9A Nauki Ave., tel.: (057) 702-18-37 e-mail: pua.nso.2022@gmail.com, [https // orcid.org / 0000-0003-0785-751x](https://orcid.org/0000-0003-0785-751x)

GLOBAL AND EUROPEAN EDUCATIONAL TRENDS IN THE TRAINING OF MODERN SPECIALISTS

Abstract. The article examines the directions of reforming educational processes in the training of modern specialists in Ukraine based on global initiatives regarding responsible management of educational activities and European principles of higher education quality. The purpose of the article is to reform the components of the mechanism for introducing the competence approach for updating educational processes and training modern specialists in public administration and other branches of the economy. The informational and methodological basis of the research is a comprehensive and systematic approach to the implementation of the competency approach in institutions of higher education for the training of specialists. Global initiatives of the UN, recommendations of the European Association for quality assurance of higher education. In the results it is defined the main directions of the development of educational processes in Ukraine, global and European integration goals, principles (purpose, meaning, methods, research, partnership, dialogue, the need to respect the autonomy of the institution, the need to use the results of the institutions' own activities for internal quality assurance) and methods of reforming educational processes for institutions of higher education. It is proven that their implementation will provide academic institutions with a mechanism of corporate sustainability due to the inclusion of universal values in educational programs and scientific research, will form a new generation of business leaders with new competencies in various fields. Areas of quality assurance in European higher education institutions are highlighted: institution policy and quality assurance procedures; approval, monitoring and periodic revision of educational programs and diplomas; assessment of students; ensuring the quality of the teaching staff; educational resources and student support; information systems; publicity of information. The peculiarities of the implementation of the competence approach in the higher education institutions of Ukraine in the training of specialists in the pharmaceutical sector have been determined. A mechanism for the development of the teaching potential is proposed, which includes the following elements: the policy of the educational institution in the field of the development of the teaching staff, Centers for the development of the teaching staff, the system of motivation of teachers, support for research activities, measures for improving qualifications (summer schools), exchange of teaching experience and methodical materials, connections of business education teachers with business. The implementation of the specified mechanism will contribute to the improvement of modern education in Ukraine in conditions of sustainable development. The conclusions focus on aspects of public service development. The relevance of the Concept of the establishment of a higher school of public administration is substantiated, the key groups of stakeholders regarding its implementation and the key vectors of development to ensure continuous education of civil servants are identified (education of civil servants by families and levels of civil service positions; individual professional development trajectory of individuals; internships in authorities). Target

orientations in the training of specialists in the field of public administration have been determined (proximity and accessibility of educational services; training of persons enrolled in the personnel reserve; scientific-methodical and expert-analytical support of the professional training system; educational work with citizens of Ukraine regarding their involvement in public service).

Keywords: educational process, competence approach, reforming the higher education system, public administration

Постановка проблеми. Досвід високорозвинених держав світу засвідчує, що в останнє десятиріччя серед багатьох чинників, котрі зумовлюють економічне зростання та підвищення міжнародної конкурентоспроможності країн, визначальною все більше стає інноваційна та креативна діяльність. Адже країни з динамічним розвитком освіти та технологій з ефективним механізмом комерціалізації їх результатів висуваються за показником конкурентоспроможності в число абсолютних лідерів. Всі ці зміни відбуваються на механізмах підготовки фахівців для всіх галузей економіки та реформуванні освітніх процесів у закладах вищої освіти України. Сучасні зовнішні виклики формують нові випробування та умови роботи для фахівців публічного управління. Державна кадрова політика направлена на підвищення рівня кваліфікації державних службовців в першу чергу для подолання шляху вступу до Європейського Союзу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Науковці плідно працювали над здобутками у формуванні та розвитку освітніх процесів для фахівців всіх галузей економіки України та публічного управління. Дослідження основних трендів розвитку освіти в глобальному освітньому просторі, науково-методологічний аналіз сучасних тенденцій у філософії освіти

на національному рівні та в Європі, перспективи нової освітньої парадигми представлено в наукових працях Андрущенко В. [1], Врайт Г. [2], Губань Р. [2], Єрмакової С. [2], Кадієвської І. [2]. Теоретичні спекти та особливості функціонування системи освіти в умовах сучасних викликів, тенденції та перспективи її розвитку розглянуті Бахрушиним В. [3], Денисюк О. [3], Литвинчук А. [3], Лондар С. [3], Пронь Н. [3], Терещенко Г. [3].

Вимоги до професійної підготовки фахівців обумовлено новим змістом і структурою освіти, забезпеченням взаємозв'язку між ринком освітніх послуг та ринком праці, приведенням у відповідність обсягів, напрямів та якості професійної підготовки фахівців до потреб сучасності.

Метою статті є реформування складових механізму впровадження компетентнісного підходу для оновлення освітніх процесів та підготовки сучасних фахівців публічного управління та інших галузей економіки.

Інформаційною та методичною базою дослідження є комплексний та системний підхід до впровадження компетентнісного підходу у закладів вищої освіти (ЗВО) для підготовки фахівців фармацевтичної галузі. Глобальні ініціативи Організації об'єднаних націй (ООН), рекомендації Європейської асоціації із забезпечення якості вищої освіти, матеріали Націо-

нального агентства з державної служби України (НАДС).

Виклад основного матеріалу. Глобальні та євроінтеграційні процеси зробили поштовх у формуванні нових механізмів відповідального освітнього процесу на основі компетентнісного підходу, взаємодії закладів вищої освіти з бізнес-середовищем, підготовки викладацького складу для реалізації цілей сталого розвитку України.

Міжнародними фахівцями були узагальнено глобальні тенденції розвитку вищої освіти на наступні три десятиріччя – до 2030 року, а саме:

1. Збільшення мобільності здобувачів, професорсько-викладацького складу, освітніх інституцій загалом, що обумовлює формування високодинамічного глобального ринку освітніх послуг.

2. Розвиток та інтенсифікація міжнародних наукових досліджень, в умовах зростаючого співробітництва між університетами і загострення конкуренції між ними.

3. Нарощення глобального впливу національних систем вищої освіти регіонів Азії та Європи, зі збереженням за Північною Америкою лідируючих позицій у цій сфері, особливо в галузі наукових досліджень.

4. Загальноосвітнє поширення приватної вищої освіти (приватного фінансування вищої освіти), особливо поза межами країн Організації економічного співробітництва та розвитку.

5. Розбудова ринкових механізмів в управлінні вищою освітою, за посередництвом системи індикаторів ефективності освітніх установ і конкурсного розподілу коштів.

6. Посилення уваги закладів вищої освіти на забезпеченні своєї якості,

у відповідь на зростаючі роль і значення транснаціональної вищої освіти, інституціональних рейтингів ЗВО і їхнього прагнення до відповідальності [4].

Світовий досвід вже дав загальні принципи, на яких базуються процеси зовнішнього забезпечення якості освіти, а саме:

необхідність поважати автономію закладу (процеси зовнішнього забезпечення якості мають, в першу чергу, служити інтересам здобувачів та інших зацікавлених сторін, наприклад, представників ринку праці);

необхідність використання результатів власної діяльності закладів із внутрішнього забезпечення якості.

Запущені в 2007 році під час лідерів Глобального договору ООН на вищому рівні в Женеві, Принципи відповідального управління освітою (PRME) стали візерунком організації взаємозв'язку між ООН і бізнес-школами. Принципами відповідального управління освітою (PRME) є Глобальний договір ООН, що є локомотивом відповідального управління освітою, наукових досліджень і передових ідей в глобальному масштабі. Заклади вищої освіти функціонують, виходячи з шести принципів відповідального управління освітою (табл.1) [5].

Впровадження цих принципів забезпечить академічні інституції механізмом корпоративної стійкості за рахунок включення універсальних цінностей в навчальні програми та наукові дослідження, сформує нове покоління бізнес-лідерів з новими компетентностями в різних галузях, здатних управляти складними проблемами, з якими стикаються бізнес і суспільство в XXI столітті.

Принципи відповідального управління освітою

Принцип 1 Мета	Розвиток можливості студентів, щоб бути в майбутньому генераторами знань для бізнесу і суспільства в цілому
Принцип 2 Значення	Включення в нашу академічну діяльність і навчальні плани значення глобальної соціальної відповідальності, як це зображується в міжнародних ініціативах
Принцип 3 Методи	Створення освітніх рамок, матеріали, процеси і середовища, які забезпечують ефективний досвід навчання за відповідальне керівництво
Принцип 4 Дослідження	Участь в концептуальних і емпіричних дослідженнях, які просувають наше розуміння про роль, динаміку і вплив корпорації в створенні стійкої соціальної, екологічної та економічної цінності
Принцип 5 Партнерство	Взаємодія з керівниками бізнес-корпорацій, щоб розширити знання про свої проблеми у вирішенні соціальних і екологічних обов'язків і спільно вивчити ефективні підходи до їх вирішення
принцип 6 Діалог	Сприяння і підтримка діалогу і дискусій серед викладачів, студентів, бізнесу, уряду, споживачів, засобів масової інформації, громадянського суспільства, організацій та інших зацікавлених груп і зацікавлених сторін з найважливіших питань, пов'язаних з глобальною соціальною відповідальністю і стійкістю

Цілі реформування системи вищої освіти потребують переосмислення на основі нових освітніх підходів:

- забезпечення предметного зв'язку між вимогами бізнес-середовища та навчальними програмами всіх освітніх закладів;

- забезпечення механізмів дерегуляції системи освіти (рівноправне існування різних форматів навчання і можливість вільного вибору закладів, освітніх програм) та навчальних дисциплін;

- пріоритетними для розвитку є навички та знання (компетентності): розвиток творчих здібностей; критичне мислення; інноваційні технології; культура еко-життя; крос-культурне спілкування; громадянські права і свободи; особистісний розвиток в контексті лідерства та ефективної комунікації; бізнес-навички.

Створення та функціонування Європейського простору вищої освіти

ти принципово залежить від того, чи зможуть навчальні заклади на всіх рівнях своєї організації забезпечити таку ситуацію, коли їхні навчальні програми матимуть чітко визначені результати навчання, які мають бути досягнуті; від готовності, бажання і здатності персоналу забезпечити викладання та створити такі умови, які б допомогли студентам досягти тих результатів; а також від наявності повного, вчасного і відчутного визнання внеску у здійснювану роботу тієї частини персоналу, яка демонструє видатну майстерність, прекрасні фахові знання, відданість справі. Тому Європейські стандарти і рекомендації щодо внутрішнього забезпечення якості у закладах вищої освіти містять наступні напрямки: політика закладу і процедури забезпечення якості; затвердження, моніторинг та періодичний перегляд навчальних програм і дипломів; оцінювання студентів;

забезпечення якості викладацького складу; навчальні ресурси та підтримка студентів; інформаційні системи; публічність інформації [6-7].

Окремою проблемою в Україні ще залишається забезпечення якості викладацького складу, які теж потребують набуття нових компетентностей та професійних знань [8]. Можливий механізм розвитку викладацького потенціалу, запропонований на рис. 1, буде сприяти підготовці сучасних фа-

хівців. Адже саме кожен сектор економіки потребує постійного оновлення фахових знань та навичок викладацького складу та взаємозв'язку з бізнес-структурами цієї галузі.

Публічна служба у 2019-2022 роках забезпечила підвищення кваліфікації 34 106 осіб за 55 програмами підвищення кваліфікації з питань європейської інтеграції закладами післядипломної освіти. Також, у 2019-2021 роках за 15 програмами підви-

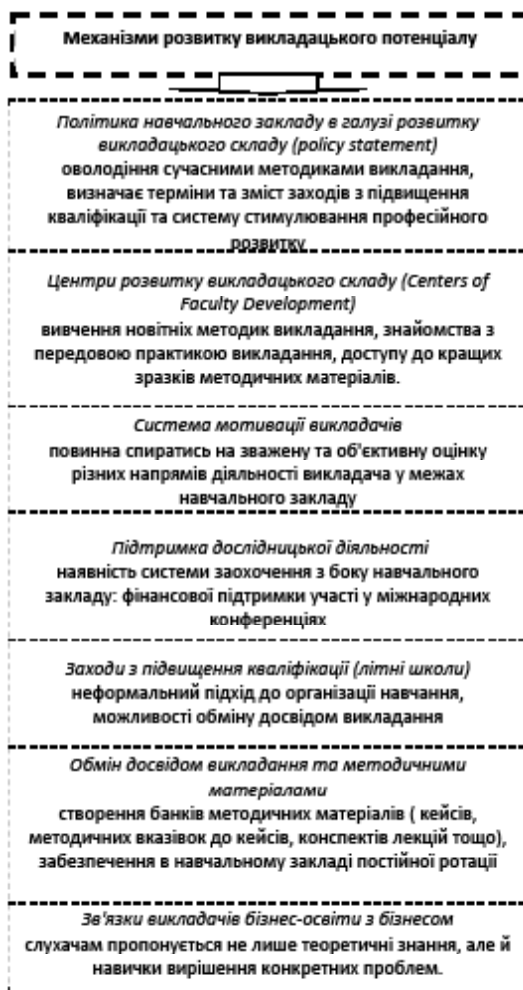

Рис. 1. Механізми розвитку викладацького потенціалу у підготовці сучасних фахівців

щення кваліфікації з питань вдосконалення рівня володіння англійською мовою закладами післядипломної освіти було забезпечено підвищення кваліфікації 1 448 державних службовців [9].

У зв'язку з недовершеністю системи професійного навчання на регіональному рівні, відсутністю дієвого механізму координації дій провайдерів НАДС затверджена Концепція утворення вищої школи публічного управління. Актуальність прийняття зазначеної Концепції також обґрунтована фрагментарністю методичного забезпечення системи професійного навчання, запровадженням класифікації посад державної служби, вимог до професіоналізму посадовців в умовах реформування державної служби та служби в органах місцевого самоврядування.

Серед ключових груп стейкхолдерів Концепції утворення вищої школи публічного управління можна виділити: державні службовці; особи, зараховані до кадрового резерву на посади вищого корпусу державної служби; особи, які планують вступити на державну службу; посадові особи місцевого самоврядування (у т.ч. керівники територіальних громад); голови місцевих державних адміністрацій, їх перші заступники та заступники; особи, які займають політичні посади.

Для забезпечення безперервного навчання державних службовців в інноваційному середовищі, що постійно змінюється, Концепція передбачає наступні ключові вектори розвитку: навчання державних службовців за сім'ями та рівнями посад державно служби; індивідуальна траєкторія професійного розвитку осіб, які займають

вищі посади державної служби та політичні посади; стажування в Офісі Президента України, Секретаріаті Кабінету Міністрів України, Апараті Верховної Ради України, центральних органах виконавчої влади.

Висновки. Реформування освітніх процесів потребує постійного оновлення за вимогами глобальних світових тенденцій та євроінтеграційних процесів в освіті. Комплексне провадження принципів та механізмів компетентнісного підходу у підготовку фахівців у закладах вищої освіти сприятиме реалізації сталого розвитку України та підвищить загальний рівень публічної служби.

З метою забезпечення балансу сучасних і прогностичних потреб у професійному навчанні цільовими орієнтирами у підготовці сучасних фахівців в сфері публічного управління мають бути: наближеність та доступність освітніх послуг за рахунок роботи регіональних підрозділів; навчання осіб, зарахованих до кадрового резерву на посади вищого корпусу державної служби; науково-методичне та експертно-аналітичне забезпечення системи професійного навчання; просвітницька робота з громадянами України щодо їх залучення до державної служби.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Андрищенко В. Глобальні тренди розвитку освіти XXI століття // Вища освіта України. – 2019. – №3. – С.5-14.
2. Врайт Г.Я., Губань Р. В., Єрмакова С. С., Кадієвська І. А. та ін. Сучасні тенденції у філософії освіти: європейські практики та національні перспективи: монографія. – Харків: Факт, 2020. – 120 с.

3. Лондар С.Л., Денисюк О. Я., Литвинчук А.О., Терещенко Г. М., Пронь Н. Б., Бахрушин В. Є. Освітня аналітика України // Інститут освітньої аналітики. – 2020. – №3(10). – С.108-127.

4. Стратегія розвитку вищої освіти в Україні на 2021-2031 рр. – Київ: Міністерство освіти і науки України, 2020. – 71 с.

5. United Nations Global Compact (2021). Principles for Responsible Management Education. <https://www.unglobalcompact.org/take-action/action/management-education>

6. Стандарти та рекомендації щодо забезпечення якості в Європейському просторі вищої освіти. – Київ: Ленвіт, 2006. – 35 с.

7. Орлова Н. Підготовка фахівців з публічного управління в умовах євроінтеграції України // Зовнішня торгівля: економіка, фінанси, право. – 2019. -№3 (104). – С.139-150.

8. Мохова Ю., Орлова Н. Роль цифрових компетентностей у формуванні цифрового суспільства // Наукові перспективи. – 2021. – №5(11). – С. 154-162.

9. Реформа державної служби. Національне агентство України з питань державної служби. <https://nads.gov.ua/diyalnist/reforma-derzhavnoyi-sluzhbi>

REFERENCES:

1. Andriuschenko, V. (2019). Hlobal'ni trendy rozvytku osvity XXI stolittia [Global trends in the development of education of the 21st century]. *Vyscha osvita Ukrainy – Higher education of Ukraine*, 3, 5-14 [in Ukrainian].

2. Vrajt, H.Ya., Huban', R. V., Yermakova, S. S., Kadiievs'ka, I. A. et al. (2020). *Suchasni tendentsii u filosofii osvity: ievropejs'ki praktyky*

ta natsional'ni perspektyvy: monohrafiia [Modern trends in philosophy of education: European practices and national perspectives: monograph]. Kharkiv: Fakt [in Ukrainian]

3. Londar, S.L., Denysiuk, O. Ya., Lytvynchuk, A.O., Tereschenko, H. M., Pron', N. B. & Bakhrushyn, V. Ye. *Osvitnia analityka Ukrainy [Educational Analytics of Ukraine]*. *Instytut osvitynoi analityky – Institute of Educational Analytics*, 3(10), 108-127 [in Ukrainian].

4. Strategy for the development of higher education in Ukraine for 2021-2031 (2020). Kyiv: Ministry of Education and Science of Ukraine.

5. Principles for Responsible Management Education. (n.d.). [unglobalcompact.org](https://www.unglobalcompact.org). Retrieved from <https://www.unglobalcompact.org/take-action/action/management-education> [in English].

6. Standards and recommendations for quality assurance in the European area of higher education (2006). Kyiv: Lenvit.

7. Orlova, N. (2019). *Pidhotovka fakhivtsiv z publichnoho upravlinnia v umovakh ievrointehratsii Ukrainy [Training of specialists in public administration in the conditions of the European integration of Ukraine]*. *Zovnishnia torhivlia: ekonomika, finansy, pravo – Foreign trade: economy, finance, law*, 3(104), 139-150 [in Ukrainian].

8. Mokhova, Yu. & Orlova, N. (2021). *Rol' tsyfrovoykh kompetentnostej u formuvanni tsyfrovoho suspil'stva [The role of digital competences in the formation of a digital society]*. *Naukovi perspektyvy – Scientific perspectives*, 5(11), 154-162 [in Ukrainian].

9. *Reforma derzhavnoi sluzhby [Reform of the civil service.]*. (n.d.). nads.gov.ua. Retrieved from <https://nads.gov.ua/diyalnist/reforma-derzhavnoyi-sluzhbi> [in Ukrainian].